

svoja djela, da se ne bi narod utvrdio u svom krivom mišljenju, e je Gospodin zemaljski Mesija.

Str. 127.: „Koji se smiju, idu samo za veseljem ovoga svijeta i ne brinu se za ozbiljan, svet život, doći će u oganj, gdje je plač i škrgut zuba“.

Bilo bi dobro primjetiti, da je Gospodin to razjasnio u paraboli o bogatunu i siromašnom Lazaru.

Str. 139.: Šteta, da nije u kratko protumačena parabola o kući sagrađenoj na kamenu i na pijesku.

Str. 145.: „Od svih ljudi Staroga Zavjeta najveći je Ivan Krstitelj; ali najmanji u kraljevstvu Mesijinom veći je od njega, jer je „rođen od Boga“ po milosti Duha Svetoga“.

Upozorujem na svoju recenziju u Bogoslovskoj Smotri IV. godište br. 4. 1913. p. 483. — Ne poredjuju se ovdje St. i Novi Zavjet, već Ivan i Gospodin Isus Krist. Gospodin nije rekao: nijedan izmegju rođenih u St. Z., već općenito: nijedan izmegju rođenih od žena nije veći (Luk 7, 28.); ili prema Mat 11, 11., nije ustao veći (*οὐκ ἐγγίχεται*) od Ivana. A odmah iza toga kaže *ὁ δὲ μῆρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μέλλων αὐτοῦ ἔστιν*. Dakle misli Gospodin sebe, koji se iza Ivana pojavio (*μῆρότερος*, minor, mlađji), a veći je od Ivana, jer je Bog čovjek.

Str. 145.: „A od vremena Ivana Krstitelja dosad kraljestvo nebesko silu trpi i koji silu upotrijebe, dobijaju ga“. Ispravnije . . . i siledžije grabe ga t. j. otimlju ga (Mt 23 13; Luc 11, 52.)¹

Ne znam, za što pisac piše Hrist protiv starog običaja katoličkoga i hrvatskoga, koji govore Krist i pozdravljaju se sa: hvaljen budi Isus Krist.

Preporučam to lijepo djelo.

Dr. Franjo Zagoda.

Dr. Keppler: Unseres Herrn Trost. Erklärung der Abschiedsreden und des hohenpriesterlichen Gebetes Jesu (Jo. cap. 14—17.)

¹ Knabenbauer: Commentarius in Matthaeum p. 49. 50. Zorell: Novi Testamenti Lexicon Graecum p. 96.

II. und III. Auflage bearbeitet von dr. Simon Weber. Freiburg i. B. 1914. Herdersche Verlagshandlung.

Prekrasno djelo učenoga biskupa priredio u novom izdanju dr. Weber. Nastojao je, da original izda što vjernije. Dakako da je dodao mnoge kritičke bilješke. Dokazujući autenciju oprošnog govora osvrće se i na najnovije protivničke hipoteze. Dodao je temata za propovijedi. Prema tomu mnogo će naučiti iz knjige teolog i propovijednik.

Najljepši biser Ivanova evanđelja obraguje idealni biskup jasno i velikom toplotom. Knjigu dijeli u dva glavna dijela. Erklärung der Abschiedsreden. II. Erklärung des hohenpriesterlichen Gebetes.

I. Dio dijeli u tri govora: A. Zweifacher Abschiedstrost. B. Das Leben der Jünger in der Welt i Das Schlusswort.

II. Dio dijeli u 1.: Die Bitte um die eigene Verherrlichung. 2.: Die Bitte um die Jünger. 3.: Die Bitte um die Gläubigen. Istaknuti ću samo nekoje ljepote i izvrsnosti ove disertacije.

U uvodu spominje, kako je ljubav potakla Spasitelja, da priredi ovu tihu i svetu obiteljsku svečanost.

Iz ljubavi prao je Spasitelj učenicima nuge. Ljubav potakla ga, da naredi Presv. oltarski sakrament. — Sama ljubav govori i ove svete večeri. Najganutljivije prašta se sa svojim učenicima. Pošto ih je utješio, njihovu vjeru okrijepio, svu im bućnost otkrio, to moli za drage svoje učenike i cijelu Crkvu.

Ljubav sasvim se otvara ljubavi učenika. Gospodin nije u krugu hladnih, ravnodušnih duša, koje se protiv istini, već sred najplemenitijih sinova Israelskih, koji su ostali vjerni Božanskomu svojem ućitelju kraj svih napadaja zlobnih protivnika. Ako su još i nesavršeni, ipak stupili su iskreno u kraljestvo Kristovo, s najvećom reverencijom slušali riječi Božanskoga ućitelja, te je Gospodin u svojoj molitvi mogao posvjedoćiti za njih, da su doista odijeljeni od svijeta, da su upoznali pravu vjeru i saćuvali je (17, 6—8.).

Za to je i mogla vječna ljubav očitovati svu svoju nježnost svojim vjernim učenicima, poniznim slugama i odanim prijateljima.

Braneći autenciju dobro razlaže, da ne možemo ni pomisliti, da bi Ivan mogao miješati svoje misli u govor Gospodinov i tu mješavinu iznijeti kao govor Gospodinov.

Evangelista mogao bi tumačiti i razjašnjivati riječi Gospodinove; no tada ne bi smio svoje explikacije zabilježiti kao govor Gospodinov.

Duh Sveti učio je Apostole nove istine, no nije ih učio, da navedu kao govore Gospodinove, koje on nikad nije izrekao.

Prema tomu je Ivan vjerno zabilježio govor Gospodinov, koji je zaista na posljednoj večeri izrekao. No ako je vjerno zabilježio, ne slijedi, da je Gospodin svaku riječ onako izgovorio. To slijedi već otuda, što nam nijedan evangelist ne daje potpunu biografiju Gospodinovu; već svaki prema glavnoj svrsi evangelija izbire gragju i grupira. Prema tomu i Ivan ne spominje svega, što je Gospodin govorio i činio, no kad spominje govore Gospodinove, tada ih je doista Spasitelj izrekao.

Ergo ne treba tražiti u Ivana verbalni referat. Inspiracija nije verbalna, već inspiracija stvarna (eine Inspiration zur unfehlbar richtigen Wiedergabe des Inhalts 42.).

Ako Ivan komponira govor, to komponira iz pravih izjava Gospodinovih, a ne iz svoje vlastite refleksije. Nije ropski predočio. Pogotovo pošto je iz aramejskog preveo u grčki: „Nicht die adäquate Gleichheit der Worte, sondern die richtige Wiedergabe des Gedankeninhalts war das Ziel der Inspirationstätigkeit auch bei der Umsetzung aus dem fremden Idiom. (43.)

U „Zweifacher Scheidetrost“ lijepo tumači: *ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ζωὴ* (14, 6.).

Riječi „istina i život“ jesu komentar imenicima *ὁδός*. Gospodin je put, jer je i u koliko je istina i život, da, objava istine i nosilac života.

On je jedini Spasitelj, jer je osobno i bivstveno istina i to božanska istina, koja se inkarnirala, da rasvijetli svakog čovjeka, i dovede do spoznaje Oca. —

14, 27. „*εἰρήνην ἀπέλυμι ἐμὴν*“. Mir je najdragocjeniji biser duhovne baštine Gospodinove. Njegov je to mir (*τὴν ἐμὴν, . . . ὅσπ καὶ ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν*).

Svijet govori o miru, želi ga, deklarira, no često istodobno zasjeda, laže, hini, vara, stavlja zamku i zasjedu. Svijet sam po sebi nije kadar da realizira trajni mir. Potvrđuje to istorija i sadašnje tužno iskustvo. Kako je život ovog svijeta tašt, himben, isprazan, tako je i dar njegov varav, lažljiv (ein blosser Scheinfriede, ein Lügenfriede). Naprotiv Gospodin daruje svojoj djeci pravi istiniti mir, koji je neizmjerne vrijednosti, koji nitko ne može pravom kršćanskoj duši oteti.

14, 30. „*ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει ὁδόν*“. Gospodin sukobio se na početku svojeg javnog djelovanja s gjaviom i pobijedio ga za kušnje. Na koncu divnog djelovanja podigao je poglavica ovog svijeta Judu protiv Gospodina. Sotona je moralni i intelektualni početak konspiracije židovske protiv Gospodina. U agoniji na maslinskoj gori sukobio se Gospodin osobno sa sotonom i odlučno ga pobijedio svojom reverencijom, suzama i odanošću u volju Oca nebeskoga primajući iz ljubavi gorku čašu, koju mu je Otac pružio.

15, 21. Svijet mrzi na njih radi imena Isusova *διὰ τὸ ὄνομα μου*. To presveto ime je ponos i slava učenika. Za to je časno, da sluga trpi kao što je Gospodin trpio. Svijet je u tami, za to mrzi što je najsvetije. Krivnja sinedrija je golemi i neoprostiva, jer na oko revnujući za čast Božju, mrze Boga ustajući protiv Sina Božjega. Nemađu nikakve isprike, jer su iz govora i djela Gospodinova mogli upoznati krasotu ledinorogjenoga od Oca.

16, 10. *περὶ δικαιοσύνης, οὐ πρὸς τὸν πατέρα ἐπάγω*.

Slavno uskrsnuće i uzašašće Gospodinovo sjajni je dokaz, da je Spasitelj najpravedniji, te je u parnici protiv njega pravda najgrubijim načinom povrijeđena. — Da tijelo Gospodinovo nije ostalo u grobu, monumentalni je dokaz existencija, slavni opstanak i neiscrpjiva životna snaga Crkve njegove. Ne može takav za-

vod da bude sazdan na laži i lešini.

17, 11. „Da budu jedno kao mi“. Treba da se ujedine, kao što postoji potpuno jedinstvo bivstva i života između Oca i Sina. Kod Božanskih osoba je to jedinstvo substancijalno, kod nas etičko; ondje izvorno i nepromjenljivo, absolute najsvršenije; ovdje kod nas relativno savršeno.

Preporučujem najviše duhovnicima i budućim kandidatima svećenstva.

Dr. F. Zagoda.

Dr. Peter Thomsen: Kompendium der Palästinischen Altertumskunde. Tübingen 1913. vez. M. 4.80.

Thomsen kratko, jezgrovito u kompendiju riše starine Palestinske. Djelo je znamenito, što nam ne predočuje samo starine doba kananejskog i izraelskog, već i spomenike helenističke, rimske i bizantske kulture. Taj materijal trebalo je sabrati iz vrlo brojnih malih bilježaka, napisa i odlomaka. Svakako zaslužan, no težak posao. Pisac proučavao je godine svu literaturu o Palestini; dvaput je dulje vremena boravio u svetoj zemlji; prema tomu imao je dovoljno prilike, da upozna stare dokumente. Uza sve to zove čedno svoje lijepo i vrlo poučno djelo „ersten Versuch“. Opravdano se nada pisac, da je pružio krasnu priručnu knjigu onima, koji u naučnu svrhu putuju u Palestinu, i slušaocima bogoslovlja. (Vorwort).

Knjiga se dijeli u I. Allgemeiner Teil. A., Begriff und Geschichte der palästinischen Altertumskunde. B.) Rassen, Völker, Kulturen, Siedelungen. II. Besonderer Teil: A) Vorgeschichtliche Denkmäler; B) Wohnung, Haus, Dorf, Stadt; C) Kunst; D) Grabanlagen; E) Schriftwesen, Inschriften; F) Geldwesen, Münzen.

Preporučam bogoslovima.

Dr. Franjo Zagoda.

Vein August: Die Freudenbotschaft unseres Herrn u. Heilandes Jesus Christus. Nach den vier heiligen Evangelien und der übrigen Urüberlieferung harmonisch ge-

ordnet. U maloj 8-ni str. X + 523. Freiburg i Wien. Naklada Herderova. Cijena 5 K.

Ova je knjiga prva sveska posebnoga niza knjiga, što ih počela izdavati nakladna knjižara Herderova pod naslovom: Bücher für Seelenkultur. Pisac ove knjige pokušao je sastaviti jedno evanđelje od četiri i prikazati život i nauk Isusov riječima svih četvorice evanđelista u jednoj slici. Pisac veli, da to nije prvi, ali da je novi pokus, da u cjelovitoj slici prikaže cjelokupnu predaju, kako je u historiji zbivala se. Evanđelisti pisali su, kako je koji shvatio i kako je na njegovu osobu djelovalo. Oni nisu pisali okom kritična historičara, već više srcem bogobojazna čovjeka, i za to nijesu evanđelja nikakve kritični napisane biografije, već religiozne propovijedi, apologije, u kojima se opisuje, što je sve Isus naučao, činio i trpio i što je sve za čovječanstvo učinio. Nijesu se držali kronološkoga reda, van u koliko je odgovalalo njihovoj svrsi. Za to on nastoji, da prikaže slobodnim poredanjem „radosnu vijest“, kako historijski nije nemoguća, a estetski vjerojatna. Na mjestima, gdje je osobite poteškoće bilo, nastojao je pisac ukloniti ih zaporkom označenim dodatcima, kojima se zgodno ispuni nastala praznina. Prikazano je pak cijelo gradivo, kao da se je u jednoj godini zbivalo. Iza kratka predgovora (Lk. 1 1—4), prologa o Logosu (Iv. 1 1—18), genealogije (po Lk. i Mt.) razdijeljeno je gradivo na ova poglavlja: Porodenje Isusovo i mladost njegova. Krstitelj. Predmesijansko djelovanje. Proljeće i uspjesi. Ljeto. Neprijatelji i dvojbe. Svetkovina sjenica. Kriza u Judeji. Jesen. Kraljevstvo Božje iznutra. Zima. Kriza u Galileji. U poganskoj zemlji i na putu k svetkovini vazma. Isus i njegovi učenici. U Jeruzalemu. Isus Mesija. Oproštaj. Muka i smrt. Isusova pobjeda i triumf. Zaglavak.

To je prvi, najveći i poglaviti dio ove knjige, koji opsiže 254 stranica. U drugom, manjem ali opsežnom dijelu imade pisac tumačenja (Erläuterungen zur Evangelienharmonie). I tude imade istu razdiobu kao i u